

Л. І. Турчак

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕТРА ПОТАПЕНКА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Л. І. Турчак. Діяльність Петра Потапенка в контексті формування та розвитку музичної культури української діаспори

Досліджено життєвий та творчий шлях Петра Потапенка — українського бандуриста, композитора, хорового диригента, учасника та мистецького керівника Капели бандуристів ім. Т. Г. Шевченка (1950–1964 рр.), засновника першого в західній діаспорі жіночого ансамблю бандуристок (Капела бандуристок Спілки української молоді Америки) (1956 р.). Здійснено спробу охарактеризувати вплив соціокультурного простору та культурно-мистецького середовища на формування творчої особистості П. Потапенка. Проаналізовано історико-культурні аспекти діяльності митця в контексті функціонування вищевказаних колективів та введено до наукового обігу маловідомі факти з біографії митця. Виявлено внесок П. Потапенка в розвиток української музичної культури та бандуриництва в американській діаспорі, а також визначено значення його діяльності для української культури ХХ ст. загалом.

Ключові слова: П. Потапенко, діаспора, музична культура, мистецтво бандурного виконання, Капела бандуристів ім. Т. Г. Шевченка, жіночий ансамбль бандуристок.

L. Turchak. Petro Potapenko's works in context of formation and development of music culture of Ukrainian diaspora

The relevance of studying the works of Petro Potapenko, one of the leading representatives of the Ukrainian music culture of the XX century, is conditioned by the general focus of the modern humanitaristics on the creative activity of emigrants and the efforts to return their artistic heritage to the national listener.

The purpose of this paper is to define the special features of Petro Potapenko's works in the context of development of the Ukrainian music culture of the XX century in diaspora.

The research is carried out using a set of interdisciplinary methods, including, inter alia, a method of historical reconstruction which helps reproduce the mentality and reality of that time based on fragmentary data; biographical method — for the interpretation of facts from Petro Potapenko's life; methods of sociological research that allow to view

music and performance art in interaction with social practices etc.

The results. We have studied the personal and artistic path of Petro Potapenko, Ukrainian bandurist, composer, choir conductor, member and art director of Taras Shevchenko Bandurist Chorus (1950–1964), founder of the first female bandurist ensemble in the Western diaspora called Girls' Bandura Chorus of the Ukrainian Youth Association (1956).

Over the years of its existence (1950s–1980s), the Girls' Bandura Chorus led by Petro Potapenko gave 59 independent concerts and 82 performances in the largest Ukrainian communities in the USA and Canada. The most prominent of them is the 1964 concert that commemorated the unveiling ceremony of Taras Shevchenko's monument (Washington).

During many decades, bandurist ensembles conducted by Petro Potapenko had been powerful centers of Ukrainian bandura art, promoting the national music culture by giving concerts, holding topical events and performing with a Shevchenko program as well as publishing gramophonic records and albums.

The topicality. We have tried to characterize the influence of the social and cultural space and cultural and artistic environment on the formation of Petro Potapenko's creative personality.

The practical research. We have analyzed the historical and cultural aspects of the artist's works in the context of the abovementioned ensembles and provided academic circles with poorly known biographical facts. We have defined Petro Potapenko's contribution to the development of the Ukrainian music culture and bandura art in the US diaspora as well as the meaning of his activity to the Ukrainian culture of the XX century on the whole.

Keywords: P. Potapenko, diaspora, music culture, bandura performance art, Taras Shevchenko Bandurist Chorus, female bandurist ensemble.

Постановка проблеми. Культура української еміграції ХХ ст., особливо української діаспори в Сполучених Штатах Америки та Канади, наразі лишається предметом наукового інтересу, що зумовлено потребою поглибити та розширити уявлення про діяльність представників українського культурно-мистецького середовища в

умовах еміграції, осмислити власну культуру, що через відомі політичні причини поділена на культуру метрополії — українська радянська культура — та культуру діаспори.

Актуальність дослідження діяльності одного з провідних представників української музичної культури ХХ ст. П. Потапенка зумовлена загальною для сучасної гуманітаристики увагою до творчості емігрантів та повернення їх творчого спадку вітчизняному слухачеві. Попри те, що П. Потапенко лишався авторитетною фігурою в середовищі української діаспори як відомий бандурист, композитор, хоровий диригент, учасник та мистецький керівник Капели бандуристів ім. Т. Г. Шевченка (1950–1964 рр.), засновник Капели бандуристок Спілки української молоді Америки (1956 р.), подробиці його творчої та організаційно-керівної діяльності — недостатньо досліджена тема у вітчизняному академічному вимірі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Музичне мистецтво української діаспори останні роки є одним із напрямів, що активно розробляється вітчизняними мистецтвознавцями, музикознавцями та культурологами (Н. Брояко, І. Джуга (Резнік), В. Дутчак, В. Євтух, В. Єсіпок, Б. Жеплинський, І. Зінків, А. Іваниш, Г. Карась, С. Максимюк, В. Мішалов, Х. Скрипка та ін.).

Зокрема життя та творчість провідних представників української діаспори, професійних бандуристів ХХ ст. висвітлена в монографії Г. Карась «Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття» (2012), у якій авторка висвітлює маловідомі факти з життя та професійної діяльності багатьох представників української музичної культури діаспори; науковій публікації І. Джуги (Резнік) «Ольга Герасименко — яскравий представник української діаспори» (2018), присвяченій першій жінці-бандуристці, яка виступила з американським симфонічним оркестром; статті В. Єсіпок та А. Іваниш «Василь Ємець — “кобзар у фракі”» (2018а), у якій автори досліджують творчий спадок бандуриста-віртуоза; В. Дутчак «Бандуристи української діаспори — вихідці з Галичини» (2019), де проаналізовано соціокультурне походження Д. Гонти, К. Місевича, Д. Щербини і визначено їх внесок у популяризацію бандури в Польщі в період між двома світовими війнами; О. Кубік, «Ансамблеве бандурне мистецтво в середовищі української діаспори: культурно-історичні аспекти розвитку» (2020) (про діяльність провідних бандурних ансамблів діаспори в історичній ретроспективі) та ін.

Життя та творчість П. Потапенка періоду еміграції раніше не були предметом спеціального вивчення в Україні через цензурні обмеження та недоступність багатьох матеріалів. Однією з перших праць представників української діаспори, у якій містяться матеріали з життя і творчості П. Потапенка, є книга У. Самчука «Живі струни» (1976), присвячена Капелі бандуристів імені Тараса Шевченка, основою якої стали мемуари її учасників.

Наразі окремі аспекти діяльності П. Потапенка висвітлено в статті О. Бобечко «Творчо-виконавська діяльність Дівочого ансамблю бандуристок (Детройт, США) в контексті збереження та популяризації української культури за межами України» (2019), у якій дослідниця розглядає особливості функціонування Дівочого ансамблю бандуристок при осередку Спілки української молоді Америки імені П. Орлика й виявляє внесок його учасників та керівника — П. Потапенка в збереження й популяризацію національної культури за межами України; наукових працях В. Дутчак «Бандурне мистецтво українського зарубіжжя ХХ — початку ХХІ ст.» (2013), «Мистецькі здобутки бандуристів української діаспори США» (2018) та «Культурно-мистецькі здобутки Капели бандуристів ім. Тараса Шевченка (США): до 100-річного ювілею колективу» (2019), у яких дослідниця виокремлює здобутки в бандурному мистецтві української діаспори Сполучених Штатів Америки і, серед інших, аналізує роль у його розвитку П. Потапенка.

Мета статті — виявити особливості діяльності П. Потапенка в контексті специфіки розвитку української музичної культури ХХ ст. в діаспорі.

Для досягнення поставленої мети автор ставить завдання: реконструювати життєвий та творчий шлях П. Потапенка в Україні та за її межами, уточнивши біографічні подробиці, маловідомі факти з життя митця в еміграції; проаналізувати участь П. Потапенка в діяльності музичних організацій української діаспори; виявити особливості соціокультурної та творчої адаптації композитора, хорового диригента і бандуриста в інокультурі.

Дослідження здійснюється за допомогою набору міждисциплінарних методів, зокрема методу історичної реконструкції, що сприяє відтворенню ментальності та реалій доби на основі фрагментарних даних; біографічного методу — для інтерпретації фактів життєвого шляху П. Потапенка; методів соціологічного дослідження, що дозволяють розглянути музичне та

виконавське мистецтво у взаємодії з соціальними практиками, тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Петро Аврамович Потапенко (1914–1998 рр.) народився в с. Березові (нині с. Садове) Коростишівського району Житомирської області в родині механіка сільського парового млина та сестри українського математика, кандидата фізико-математичних наук, професора В. Можара, розстріляного за рішенням Київського обласного управління НКВС у 1937 р. за звинуваченням у націоналізмі. Завдяки музичному обдаруванню батька, Петро опанував гру на бандурі, а натхненний виступом гастролюючих музик заснував та очолив шкільний оркестр народних інструментів.

З 1930 р. юнак переїздить до Києва, з метою професійного навчання музиці. Під час навчання в Київській консерваторії за класом бандури в Грищенка та М. Опришка (художній керівник Київської капели бандуристів у 1930–1933 рр.; засновник та керівник ансамблю бандуристів Київського радіоцентру) (Українська музична енциклопедія, 2016, с. 469) та класом хорової диригентури Г. Верьовки (у 1937–1941 рр.), П. Потапенко був керівником кількох капел бандуристів. Так, у 1938 р. його, як найкращого студента, рекомендовано Г. Верьовкою на посаду керівника-диригента організованого в 1934 р. українським бандуристом і музичним діячем М. Полотаєм жіночого ансамблю бандуристок (під його керівництвом колектив посідав почесні місця на всеукраїнських конкурсах). Окрім того, П. Потапенко очолював ансамбль бандуристів Київського будинку культури Червоної армії, Київського палацу культури судноремонтного заводу та керував ансамблем бандуристок Вінницького будинку культури Червоної армії (з 1939 р.) (Українська музика онлайн, 2013).

Наприкінці літа 1942 р. він разом з односельцем, бандуристом Є. Цюрою, колишнім учасником ансамблю бандуристів при державному радіо (з 1935 р.), приєднується до створеної в окупованому Києві восени 1941 р. на базі частини колективу Першої зразкової капели бандуристів Наркомосу УРСР (капелу не було евакуйовано разом з іншими мистецькими організаціями в липні 1941 р., а її учасників мобілізовано до лав армії) Української капели бандуристів імені Тараса Шевченка (мистецький керівник — Г. Китастиий). За підтримки відомого кінорежисера і скульптора І. Кавалерідзе, який очолював міський відділ культури та освіти Києва, колективу вдавалося

давати концерти в українських селах (Макаренко, 2012). Л. Корсун стверджує, що Капелі, за сприяння директора видавництва «Волинь» С. Скрипника, який прагнув підняти «дух боротьби за самостійну Україну» серед місцевого населення, адже «дійсне обличчя німецької окупаційної влади, що замість волі несла рабство» (Корсун, 2007) вже почало проявлятися, було дозволено давати концерти на Волині (у Рівному, Луцьку, Жидачіві та ін.).

Дослідники наголошують, що вплив кобзарської пісні у виконанні капели на піднесення націонал-патріотичних почуттів на окупованих територіях був настільки великий, що німці заборонили колективу будь-які виступи для місцевого населення (Єсипок, Іваниш, 2018b, с. 140).

5 серпня 1942 р. колектив капели вивезено до Німеччини (12 бандуристів та директор Капели І. Майстренко, до яких безпосередньо на залізничній станції в Києві долучилися Є. Цюра, П. Потапенко, І. Кагарлицький та І. Яровий), проте замість обіцяної концертної діяльності в таборах остарбайтерів їх відправлено до штрафного табору «Шупен 43» на південному заході країни в Гамбурзі. За свідченнями вітчизняних дослідників, лише за три місяці, після втручання Українського комітету в Берліні, бандуристів передали в розпорядження місцевої концертної організації «Kraft durch Freude» («Крафт дурх Фройде»), під наглядом якої вони здійснювали концертні виступи в таборах «OST» («ОСТ») (колектив дав 370 концертів у 168 містах Німеччини протягом грудня 1942 р. — жовтня 1943 р.).

У жовтні 1943 р. Капела опиняється в Рівному, отримавши шеститижневу відпустку. Проте концертна діяльність на українських землях тривала значно довше, до травня 1944 р., а з наближенням Червоної армії П. Панасенко з іншими бандуристами евакуювалися з Галичини до Угорщини, потім — до Словаччини, Чехії, Австрії та Німеччини. Побоюючись репатріації, колектив у липні 1944 р. переїздить спочатку до Нотцінгу (біля Мюнхену), потім, дивом уникнувши репатріації у квітні 1945 р., до Лайму (в американський табір для переміщених осіб), а в жовтні 1945 р. до Інгольштадту (між Нюрнбергом та Мюнхеном). Саме в Інгольштадті починається новий період діяльності Капели, головою управи якої було обрано П. Потапенка (Корсун, 2007). Після дворічної творчої діяльності, у 1948 р., колектив опиняється в Регенсбурзі (Єсипок, Іваниш, 2018b, с. 140), а у 1949 р., за сприяння голови відділу З'єданого

українсько-американського допомогового комітету в Детройті І. Панчука, П. Потапенко, разом з іншими членами колективу Капели бандуристів ім. Т. Г. Шевченка, емігрує в Сполучені Штати Америки.

Перший концерт відбувся в детройтському залі «Месонік Темпл», невдовзі проведено концертне турне містами США та Канади, а в 1958 р. – гастрольні виступи в Європі (Англія, Бельгія, Нідерланди, Данія, Іспанія, Німеччина, Франція, Швеція, Швейцарія).

У 1956 р. П. Потапенко, при осередку СУМА ім. Пилипа Орлика в Детройті, за сприяння А. Никончук та Є. Репети, заснував перший у західній діаспорі Жіночий ансамбль бандуристок (Girls Bandura Chorus Of The Ukrainian American Youth Ass'n in Detroit) (Дутчак, 2018, с. 90). До складу ансамблю спочатку увійшли учасниці осередку Спільки української молоді Америки ім. П. Орлика, а згодом оголошено набір професійних бандуристок та вокалісток (зокрема Г. Андреадіс, В. Биковець, Х. Липецька, Г. Кравченко, О. Денисенко, Т. Дехтяр, Г. Бабій, М. Брездень та ін.). Талановитому мистецькому керівникові П. Потапенку вдалося зібрати професійний склад учасниць під головуванням Л. Казанівської-Врублевської та адміністрацію – Є. Репету та Д. Трушу.

Виступи колективу користувалися неабиякою популярністю, про що свідчать численні концерти. Відповідно до бачення П. Потапенка, концерти мали форму літературно-музичних монтажів: поруч із музичними творами (українські народні історичні, жартівливі, ліричні, повстанські та стрілецькі пісні, зазвичай в аранжуванні П. Потапенка; авторські музичні твори Г. Китастого та Р. Купчинського; музичні твори на слова Лесі Українки, Т. Шевченка) рецитатори К. Потапенко та В. Потапенко читали вірші Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Б. Лепкого, Є. Маланюка, Є. Плужника, С. Петлюри, Я. Славутича, О. Олеся, В. Пачовського, О. Колесси та ін.

Визначити репертуар ансамблю можемо завдяки тематичним платівкам «Мій рідний край», «Українські колядки», «Нагадай, бандуро, співами», «В 20-ліття Капелі Бандуристок» та «У 25-ті роковини. Дівоча Капеля Бандуристок», запис яких було організовано П. Потапенком на детройтських студіях звукозапису «High Fidelity Recordings, Inc.», «Cinderella Ballroom» та ін. Наприклад, до платівки «Нагадай, бандуро, співами» увійшли: українська народна пісня зі Стрийщини «Ой там, ой там на горі», українські народні пісні «Женчикок-бренчикок»,

«Сонце сходить», «Та куди їдеш Явтуше», «Ой у лісі два дуби», українська повстанська пісня «Не хилися берізонька», соло В. Биковецької «Нагадай, бандуро, співами» та «Геть те думи», соло Н. Кравченко «Чи знаєш ти», «Ой дівчина Уляна»; а до платівки «Українські колядки» – музичні твори «Діва Марія», «Радійте всі, Христос народився», «На річці Йордан», «В Єрусалимі», «Зірка над Віфліємом», «За пагорбом», «Нова радість стала» та ін.

За роки діяльності (1950–1980-ті рр.) Жіночий ансамбль бандуристок під керівництвом П. Потапенка здійснив 59 самостійних концертів та 82 виступи перед найбільшими українськими громадами США та Канади, одним із найвизначніших з яких став концерт 1964 р. з нагоди відкриття пам'ятника Т. Шевченку (Вашингтон).

Діяльність П. Потапенка в колективі Капели бандуристів ім. Т. Г. Шевченка на теренах Північної Америки, окрім виконавської, включала і організаційну: у 1959 р. його обрано диригентом Капели; у 1960–1962 рр. – мистецьким керівником; ним організовано суботні та недільні концертні виступи з Шевченківською програмою, а також підготовлено і проведено тримісячне гастрольне турне в 1961 р. (38 концертів).

У 1961 р., з нагоди 100-річчя від дня смерті Т. Г. Шевченка, під диригуванням П. Потапенка здійснено запис грамплатівки «Слово Тараса». Складовою програми, до якої увійшли пісні на слова Т. Шевченка, пісні про видатного українського поета, а також його улюблені пісні, зокрема «Прометей» (музика К. Стеценко), «Ой в саду», «Сон», «Ой три шляхи широкії», «Розрита могила», «Кантата» М. Лисенка (П. Потапенко переробив фортепіанний супровід кантати для чоловічого хору в супроводі бандур), «Чом дуб не зелений», «Довго Кармелюк світом ходив», «Сонце гріє», «Вітер віє», «У перетику ходила», «Дума про Нечая» та «Пісня про Тютюнника», стала пісня «Ще не вмерла Україна», що вважалася в діаспорі народним гімном України (Макаренко, 2012).

У 1991 р. П. Потапенко в складі Капели бандуристів ім. Т. Шевченка здійснював гастрольні виступи в Україні, творчим результатом яких стало укладання збірки народних пісень в авторській обробці та творів українських композиторів «Під срібний дзвін бандури» (1993).

Протягом багатьох десятиліть колективи бандуристів під керівництвом П. Потапенка були могутніми осередками українського бандурного мистецтва, пропагуючи національну музичну культуру засобами концертної діяльності,

проведенням тематичних вечорів та виступів із Шевченківською програмою, а також виданням грамплатівок і репертуарних збірників.

Перспективи подальших досліджень професійної діяльності П. Потапенка полягають у виявленні особливостей композиторської та диригентської творчості митця в еміграції.

Висновки. На становлення особистості П. Потапенка та формування його світоглядних позицій значний вплив здійснило культурно-мистецьке середовище (навчання в провідних представників українського музичного мистецтва, співпраця та спілкування з визначними особистостями національного громадського й культурно-мистецького життя в 1930-ті рр.) та соціокультурний простір (як конструйоване людиною через соціальні зв'язки просторове середовище, означені особливості якого реалізуються на певній території (за О. Орловою)). Багатогранність особистості П. Потапенка проявилася не лише у високій майстерності гри на бандурі в складі Капели бандуристів ім. Т. Г. Шевченка, але і в диригентській, композиторській, організаційно-керівній (голова управи Капели, засновник Жіночого ансамблю бандуристок, мистецький керівник капел бандуристів) та музично-громадській діяльності. Результатом його діяльності стало:

- примноження кращих здобутків національної школи бандуриництва;
- розробка нових перспектив еволюції ансамблевого виконавства на бандурі відповідно до специфіки соціокультурного середовища української діаспори ХХ ст. та тенденційних особливостей музичного мистецтва;
- створення розширеного репертуару, основу якого становили українські народні пісні (історичні, жартівливі, ліричні, повстанські, стрілецькі) та твори сучасних композиторів;
- здійснення концертної та гастрольної діяльності містами США, Канади та Західної Європи, з метою підтримки патріотичного духу українців діаспори, розвитку української національної культури.

Список посилань

Бобечко, О. (2019). Творчо-виконавська діяльність Дівочого ансамблю бандуристок (Детройт, США) в контексті збереження та популяризації української культури за межами України. *Мистецтво. Культура. Освіта*, Збірник наукових праць Навчально-наукового Інституту мистецтв ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Вип. 3, 19–24.

Джуга (Резник), И. С. (2018). Ольга Герасименко — яркий представитель украинской диаспоры. *Израиль XXI. Музыкальный журнал*, 2 (64), 9.

Дутчак, В. (2013). *Бандурне мистецтво українського зарубіжжя ХХ — початку ХХІ ст.*

Дутчак, В. (2018). Мистецькі здобутки бандуристів української діаспори США. *Американська історія та політика*, 5, 86–95.

Дутчак, В. (2019). Бандуристи української діаспори — вихідці з Галичини. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво*, 2 (1), 102–116.

Дутчак, В. (2019). Культурно-мистецькі здобутки Капели бандуристів ім. Тараса Шевченка (США): до 100-річного ювілею колективу. *IX Міжнародний конгрес українців. Мистецтвознавство. Культурологія*, Збірник наукових статей (до 100-річчя Національної Академії наук України). (с. 189–199).

Єсіпок, В. М., Іваниш, А. А. (2018а). Василь Ємець — «кобзар у фракю». *Молодий вчений*, 1 (53), 135–138.

Єсіпок, В. М., Іваниш, А. А. (2018b). Творчий та історичний шлях капели бандуристів імені Т. Шевченка. *Молодий вчений*, 1 (53), 139–143.

Карась, Г. В. (2012). *Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття*. Тіповіт.

Корсун, Л. (2007). Хоробра «сімнадцятка», яка зберегла Капелу. *Час і Події*, № 32.08.09. Отримано Травень, 2021 з <https://www.chasipodii.net/article/1845/>

Кубік, О. (2020). Ансамблеве бандурне мистецтво в середовищі української діаспори: культурно-історичні аспекти розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Вип. 31, 220–225.

Макаренко, Г. (2012, Апрель, 13). Человек, прославлявший Тараса Шевченко за рубежом. *День*. Отримано Травень, 2021 з <https://day.kyiv.ua/ru/article/pochta-dnya/chelovek-proslavlyavshiy-tarasa-shevchenko-za-rubezhom>

Опришко Микола Васильович (2016). *Українська музична енциклопедія*. (Т. 4: Н – О, с. 469–470). Г. Скрипник (Гол. редкол.). ІМФЕ НАНУ.

Потапенко Петро Аврамович (2013). *Українська музика онлайн*. Отримано Травень, 2021 з <https://ukrmusic.online/encyclopedia/potapenko-petro-avramovych>

Потапенко, П. (1993). *Під срібний дзвін бандур*. Музична Україна.

Самчук, У. (1976). *Живі струни. Бандура і бандуристи*.

References

Bobechko, O. (2019). Creative and performing activities of the Girls Bandura Ensemble (Detroit, USA) in the context of preserving and promoting Ukrainian culture outside Ukraine. *Mystetstvo. Kultura. Osvita*, Collection of scientific works of the Educational

- and Scientific Institute of Arts of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Issue 3, 19–24. [In Ukrainian].
- Dzhuga (Reznik), I. S. (2018). Olga Gerasimenko is a prominent representative of the Ukrainian diaspora. *Izrail XXI. Muzykalnyi zhurnal*, 2 (64), 9. [In Russian].
- Dutchak, V. (2013). *Bandura art of the Ukrainian expatriate community of the XX — the beginning of the XXI century*. [In Ukrainian].
- Dutchak, V. (2018). Artistic achievements of bandura players of the Ukrainian diaspora in the USA. *Amerykanska istoriia ta polityka*, 5, 86–95. [In Ukrainian].
- Dutchak, V. (2019). Bandura players of the Ukrainian diaspora are natives of Galicia. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Seriia: Muzychne mystetstvo*, 2 (1), 102–116. [In Ukrainian].
- Dutchak, V. (2019). Cultural and artistic achievements of the Bandura Band. Taras Shevchenko (USA): for the 100th anniversary of the team. *IX Mizhnarodnyi konhres ukrainistiv. Mystetstvoznavstvo. Kulturolohiia*, Collection of scientific articles (for the 100th anniversary of the National Academy of Sciences of Ukraine). (pp. 189–199). [In Ukrainian].
- Yesypok, V. M., Ivanysh, A. A. (2018a). Vasyl Yemets — “kobzar in a tailcoat”. *Molodyi vchenyi*, 1 (53), 135–138. [In Ukrainian].
- Yesypok, V. M., Ivanysh, A. A. (2018b). Creative and historical path of the bandura band named after T. Shevchenko. *Molodyi vchenyi*, 1 (53), 139–143. [In Ukrainian].
- Karas, H. V. (2012). *Musical culture of the Ukrainian diaspora in the world time-space of the XX century*. Tipovit. [In Ukrainian].
- Korsun, L. (2007). The brave “seventeen” who saved the Capella. *Chas i Podii*, No. 32.08.09. Retrieved May, 2021, from <https://www.chasipodii.net/article/1845/> [In Ukrainian].
- Kubik, O. (2020). Ensemble bandura art in the Ukrainian diaspora: cultural and historical aspects of development. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”. Seriia “Istorychni nauky”*. Issue 31, 220–225. [In Ukrainian].
- Makarenko, H. (2012, April, 13). The man who glorified Taras Shevchenko abroad. *Den*. Retrieved May, 2021, from <https://day.kyiv.ua/ru/article/pochtadnya/chelovek-proslavlyavshiy-tarasa-shevchenko-za-rubezhom> [In Ukrainian].
- Opryshko Mykola Vasylovych (2016). *Ukrainian music encyclopedia*. (Vol. 4: H – O, pp. 469–470). H. Skrypnyk (Ch. Ed.). Institute of Art History, Folklore and Ethnology. M. T. Rylsky National Academy of Sciences of Ukraine. [In Ukrainian].
- Potapenko Petro Avramovych (2013). *Ukrainian music online*. Retrieved May, 2021, from <https://ukrmusic.online/encyclopedia/potapenko-petro-avramovych> [In Ukrainian].
- Potapenko, P. (1993). *Under the silver bell of the bandura*. Muzychna Ukraina. [In Ukrainian].
- Samchuk, U. (1976). *Live strings. Bandura and bandura players*. Detroit. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 31.05.2021